

Franska presidentvalet i april 2022

Första omgången av årets franska presidentval i Frankrike äger rum 10 april. Enligt opinionsundersökningar är den sittande presidenten Emmanuel Macron favorit, med den högerextrema nationalisten Marine Le Pen (partiledare för *Front National*) på andra plats. Om ingen av presidentkandidaterna under denna första omgång vunnit en absolut majoritet av de avlagda rösterna (vilket är det troliga utfallet), ska en andra valomgång genomföras den 24 april, med deltagande av de två som fick flest röster i första omgången.

Inför förra franska presidentvalet (2017) skrev en hel del om detta i svensk vänsterpress. Om det årets val har det skrivits mycket lite, trots att valresultatet kan få stor betydelse. Därför publicerar vi här tre artiklar översatta från franska.

Den första rör valkampanjen. Den bild som målas upp är inte vacker, den ger en dystert bild av politiken och de dominerande partiernas hälsotillstånd. Det mesta är ganska beklämmande.

Den andra artikeln handlar om vad opinionsundersökningarna har att säga om det förväntade valresultatet. Den konstaterar också att det med tiden har blivit allt osäkrare, dvs att opinionen har förändrats.

Den tredje artikeln hävdar att Macron nog kommer att segra, inte därför att han har en politisk som kan inspirera och mobilisera väljarna, utan p g a Ukraina-kriget.

Artiklar om presidentvalet 2017:

[Vänsterpress om 1:a omgången av presidentvalet 2017](#), [Vänsterpress: Inför 2:a omgången av presidentvalet i Frankrike](#), [Vänsterpress om presidentvalets 2:a omgång i Frankrike 2017](#)

MF 27/4 2017

Innehåll

Mediapart	1
<i>Franska presidentvalet: En bisarr valkampanj</i>	1
Le Monde	5
<i>Ovissheten allt större inför presidentvalet i Frankrike</i>	5
Le Monde Diplomatique	8
<i>Ett val avgjort på förhand</i>	8

Mediapart

Franska presidentvalet: En bisarr valkampanj

Mathieu Dejean, Lucie Delaporte, Fabien Escalona, Mathilde Goanec, Pauline Graulle

Mediapart 30/3 2022

Kriser och undantagstillstånd på rad, urspårade medier och passivitet från politiker-klassen inför hotet om lågt valdeltagande ... Sammantaget är intresset tunt för årets presidentval, det val som brukar anses viktigast av alla i Frankrike.

En ”bisarr” valkampanj där ”ingenting händer”, närmast ”hjärndöd”, ”helt ointressant” fram till D-dagen, själva valet. Exempel på reaktioner i familjekretsen, bland vänner och arbetskamrater och som ger en bra bild av att det är något som inte stämmer i årets presidentval med första omgången nu på söndag den 10 april. Och då är det osäkert om presidentvalet över huvud taget är något samtalsämne.

Bakom kan man på samma gång ana en viss förvåning, besvikelse, desillusion och en nypa fatalism. Kort sagt sprider sig en ihållande känsla av tröghet, att något fattas. Och samtidigt vilar det också något paradoxalt över att stämningen är av det slaget.

De senaste åren har Frankrike hamnat i en rad kriser, som definitivt tagit död på illusionen om att man är skyddad från våldsamma kollektiva chocker. Pandemi, terrorism, krig på olika håll, miljökatastrofer ... Händelserna har följt slag i slag och borde ha gett stoff åt ett helt annat presidentval. Oavsett vad man tycker om det franska valsystemet brukar det ändå handla om att någon politisk ledare spelar, eller spelar över, på sin relation till Historien med stort H i ett land som ännu räknas som en stormakt i det internationella systemet.

Dessutom vore det överdrivet att tala om någon politisk och social tröghet. Inom extremhögern är konkurrensen hårdare än vanligt. På vänsterkanten skapade ett misslyckat medborgarinitiativ för att hitta en gemensam presidentkandidat ändå intresse bland flera hundra-tusen människor och De Gröna och *La France Insoumise* [det okuvliga Frankrike, en vänsterrörelse kring presidentkandidaten Jean-Luc Mélenchon, ö.a.] försöker kanalisera den energi som funnits i olika sociala proteströrelser. Från ”gula västarna” till antirasistiska kampanjer och klimatmarscher och franska kopior av MeToo-rörelsen har politikerklassen skakats av vitaliteten i samhället.

Och ändå ser allt ut som om vi bara vore åskådare till en ”demokratisk” händelse med ett på förhand skrivet scenario, vanmäktiga inför en allmän debatt som kollapsat. Kanske kommer ett uppvaknande att ske, före eller efter den 10 april. Tills vidare är det viktigt att förstå hur vi hamnat här. Från grundläggande tendenser till mer tillfälliga faktorer följer här ett försök att överblicka de företeelser som gjort denna valkampanj så svårfångad.

Pandemin och den patriarkaliska hanteringen av den

Trots att restriktionerna hävts är pandemin inte över. I två år har den angett rytmen för vår existens kollektivt och individuellt. Nedstängningar har skett med jämna mellanrum med svårigheter att genomföra politiska mobiliseringar som följd. Den har också skapat rädsla, förbittring, psykisk och fysisk utmattning som knappast är gynnsamt för politisk aktivering.

I en intervju med *Mediapart* i höstas sade sig statsvetaren Laurent Jeanpierre kunna konstatera ”att det blivit svårare att skapa ett kollektiv” och han uppmanade till att inte ”underskatta den trötthet” som nu drabbade mycket skilda miljöer, bl a de sektorer som traditionellt varit mest aktiva i samhället. Faktum är att åren med Covid fungerat som en eldsläckare på glöden i

proteströrelserna. Om man till detta adderar bestörtningen över ett nytt krig i Europa och som lett till en önskan om trygghetsskapande stabilitet är det lättare att förstå att denna valkampanj haft svårt att skapa något intresse.

Men alla val i Europa på sistone har ändå inte genomsträvs av samma förvirring eller rent av trötthet i väljarkåren, exempelvis i Nederländerna eller Portugal och Spanien. Det måste också sägas att pandemin i Frankrike haft en tendens att infantiliserat befolkningen. Regeringen har haft en överlägsen hållning och, när den mest akuta situationen väl var till ända, aldrig egentligen ansträngt sig för att skapa någon verklig demokrati inom hälsovården.

Man skulle för övrigt kunna gå tillbaka till de islamistiska attentaten 2015 och konstatera att Frankrike levt under undantagstillstånd halva tiden efteråt – anti-terroristiskt till att börja med och sedan av hälsoskäl. Dvs 47 av de senaste 72 månaderna. Den upprepade användningen av undantagslagar för att styra landet inför en ”omedelbar fara”, som uttrycket löd i den lag som antogs den 3 april 1955 i samband med Algerietkriget, har paradoxalt nog förvandlats till norm. ”Har det inte hela tiden skett små hugg mot det demokratiska ramverket, som inte går att reparera?”, frågade sig Stéphanie Hennette-Vauchez i boken, *La démocratie en état d'urgence* [Nödläge för demokratin].

Hennette-Vauchez, som är jurist, går i detalj igenom hur landet sakta men säkert, från ”kriget mot terrorismen” till ”kriget mot viruset”, vant sig vid att leva i ett tillstånd där rättsstaten undergrävs inifrån, hur motvikterna i samhället alltmer vittrat sönder, och allt under iakttagande av de allra mest formellt legala procedurer. En utveckling där den verkställande makten, även i vanliga fall mycket stark under Femte republiken i Frankrike, tillskansat sig orimliga befogenheter, som lett till en passivitet och till att de medborgerliga rättigheterna avlövs.

I nära två år har man i Frankrike fått vänja sig vid att få tillstånd av makthavarna för att veta om man hade rätt att gå hemifrån, hur långt hemifrån och hur länge. Medborgarna har varit tvungna att följa presidentens eller premiärministerns tv-tal för att få veta vilka butiker man hade rätt att gå till och vilka som ansågs vara nödvändiga eller inte och vänja sig vid de drönare som svävade över storstäderna för att kontrollera hur folk rörde sig.

Under lockdown ironiserade François Ruffin [filmare, författare och parlamentsledamot för *La France Insoumise*] över att Emmanuel Macron övertagit den gamla leken om Jacques som bestämmer allt: ”Manu har bestämt, högst sex runt bordet”, ”Manu har bestämt, inte mer än 10 kilometer”, vi fick lockdown, slut på lockdown, ny lockdown, nytt slut på lockdown, en lockdown till ... Jag undrar om inte makthavarna driver med oss”, sade Ruffin i en video i april 2021.

När appen StopCovid infördes, som öppnade för registrering av personer som blivit infekterade och vilka kontakter de haft och vars obligatoriska karaktär parlamentet aldrig godkänt, sade gruppledaren i nationalförsamlingen för Macrons parti *La République en Marche*, LREM, [Republiken på väg framåt] kort och gott att ”en omröstning inte skulle ha gjort någon skillnad”. Ett sätt att resonera helt linje med att epidemin hanterats som en fråga om nationens försvar, ett krigstillstånd, utan behov av att rapportera till någon.

Den långa vägen mot demokratins söndervittring

Den allmänna bedövningen av väljarkåren är således ett arv efter pandemin och det sätt den hanterats på i Frankrike. Men denna första vår ”utan nedstängning” (och utan munskydd, eller nära på) sedan 2020 borde presidentvalet ha varit ett tillfälle för medborgarna att återta takt-pinnen, ett historiskt tillfälle att med full kraft ta sig an ”världen efteråt” – denna berömda horisont som så många fantiserat om och som gjorde det möjligt att ”hålla ut” kollektivt under pandemin.

Problemet är bara, och det är en avgörande faktor för den nuvarande trögheten, att Frankrike *redan tidigare* var en demokrati på lågvarv, och ett av symptomen på det var att valdeltagandet stadigt sjönk. Ända sedan 2010 har de flesta valen till lokala församlingar, men också parlamentsvalen, kännetecknats av minskande intresse. Så till den grad att det historiskt låga valdeltagandet vid lokalvalen 2020 och 2021 inte bara gick att skylla på pandemin.

I kommunalval har deltagandet ”sjunkit stadigt sedan 1989”, sade statsvetaren Rémi Lefebvre efter valet för två år sedan. En annan statsvetare, Paul Alliès, har konstaterat att ”vi är på väg mot ett system med två hastigheter: ett, långsamt och perifert, för det politiska livet lokalt; ett annat med hög hastighet och hysteriskt när det gäller presidentmakten”. Och nu verkar också det valet riskera ett osedvanligt lågt valdeltagande.

Ritualen fordrar att politikerna uttalar sin besvikelse över att folk inte går och röstar. Allvarliga ansikten i tv på valkvällen, där det då gärna hörs ord som ”en varningssignal”, ”sammanbrott” och ”katastrof” och där man skyller det usla valdeltagandet endera på det vackra vädret, svikna löften, motståndarnas fagra ord, mediernas roll och på sistone pandemin ... innan man återgår till att styra utan att ifrågasätta *något som helst* substantiellt.

Den stora institutionella reformen uteblev – ett löfte av Emmanuel Macron men snart begravt – även om Jean Castex regering, efter de kallduschar lokalvalen 2021 innebar, bad parlamentsledamöterna att komma med förslag på hur man skulle få bukt med det låga valdeltagandet. Efter åtta månaders arbete med experthjälp och rådfrågning av medborgarna presenterades 28 förslag bara några månader för det sista valet under Macrons fem år vid makten.

En del av dem var konventionella (automatisk registrering av väljarna, förenklat röstförfarande genom ombud, informationskampanj på sociala medier) medan de mer djärva förslagen (rösträtt vid 16 år, inkludering av blankröster, elektroniskt röstförfarande) direkt raderades bort.

När regeringen lade fram ett förslag om medborgardiskussion om klimatet lyckades man tömma processen på innehåll och dessutom köra över resultatet. När gatan gett sig till känna, som i samband med förslaget till pensionsreform, eller mot den koldioxidskatt som ansågs vara orättvis i samband med de gula västarnas protester, tillgrip man så hårda polisinsatser att många uppfattade det som att det inte lönade sig att gå och rösta över huvud taget.

Ingen minns det väl längre, men efter en intensiv kampanj från vänstern krävde över en miljon människor 2020 en folkomröstning om privatiseringen av bolaget Aéroports de Paris. Men det hade krävts fyra gånger så många för att få till stånd folkomröstningen, det enda sättet att kunna påverka de texter som annars produceras i parlamentariska församlingar. Som om man på förhand bestämt sig för att sätta ribban så högt att makthavarnas planer inte gick att rubba.

Ett söndertrasat politiskt-medialt landskap

Presidentvalet hade kunnat bli ett tillfälle att återge demokratin någon betydelse. Till de demobiliserande faktorer som nämnts tidigare måste tilläggas de krafter som formar de politiska striderna och de sätt väljarna kan följa dem på. Och även här är bilden nedslående.

För att vara intressant måste ett val handla om viktiga frågor, exempelvis angående utgången av valet. Ett omval av Emmanuel Macron är kanske inte något som en majoritet av befolkningen önskar, men betraktas ändå enligt opinionsmätningarna som det mest sannolika scenariot. Kriget i Ukraina och den omtalade effekten av ”samling runt fanan” räcker inte som förklaring till det. Motståndarna till presidenten saknade redan förut trovärdighet när det gällde förmågan att göra sig av med Macron.

Marine Le Pen har haft svårt att slippa ifrån sin katastrofala insats i slutdebatten inför presidentvalet 2017. I en situation av internationell spänning fortsätter hon att oroa de mest konservativa väljarna på grund av att hon inte har någon erfarenhet av att regera. Jean-Luc Mélenchon har också tappat en del av sitt politiska förtroendekapital under de fem år som gått, framför allt bland delar av väljare med progressiva åsikter.

Vad gäller de partier som tidigare brukade alternera vid makten har Macrons politiska ångvält, strategiska misstag och interna motsättningar lett till att de idag inte förefaller ha något att sätta emot. Varken Valérie Pécresse [den klassiska högerens kandidat] och ännu mindre Anne Hidalgo [socialistpartiets kandidat och Paris borgmästare] verkar ha någon chans att kunna mäta sig med en Macron som glatt plockat åt sig inte bara av tunga namn på motståndarsidan, utan också av idéerna inom respektive partier. Vad beträffar De Gröna verkar de den här gången inte kunna upprepa de framgångar de haft i olika val på sistone.

Emmanuel Macron har för sin del gjort allt för att undvika någon reell demokratisk debatt. Tv-kanalerna har heller inte varit på offensiven, utan anpassat sig till presidentens önskemål. På ett djupare plan har hela det rådande mediala systemet, även public service, svikit sitt uppdrag, blottat sin verkliga ideologiska agenda eller hur mycket de moraliska och yrkesmässiga hållpunkterna upplösts.

Före Rysslands invasion av Ukraina var det de mest karikatymässiga uttrycken för identitetspolitik som dominerade, inte minst i de medier som kontrolleras av Vincent Bolloré [vars CNews varit en viktig plattform för extremhögerens nya ”stjärnskott” Eric Zemmour, ö.a.] Och till och med France Inter [den största radiokanalen inom Public service, ö.a.] har, för att slippa undan beteckningen ”vänstervriden”, hemfallit åt en absurd avpolitisering, där man bl a låtit Marine Le Pen berätta roliga historier à la en trevlig väninna runt en kopp kaffe.

Känslan av att politiska kontroverser upphört beror förstås på att mäktiga affärsmän lagt beslag på nyhetsförmedling och information. Och det skulle inte ha varit lika allvarligt om det funnits en vilja på politiskt håll att stå för någon form av motvikt och öppenhet.

För partier som vill ha en förändring av samhället är enda möjligheten att hävda sig i den sortens fientliga klimat att skapa ett alternativ inom sociala medier och försöka få utrymme för sin egen propaganda. Men den gamla partiformen, eller andra organisationer som utgjorde en motvikt i samhället, tycks inte längre spela samma roll. Och detta blir inte bättre av de nya formationer som slagit sönder den fallfärdiga konstruktion som de tidigare maktväxlingarna mellan socialister och klassisk höger utgjorde.

De klassiska politiska partierna har ersatts med rörelser som vill framstå som friare och horisontella. Inför detta val är det också sådana organisationer som dominerar från *La République en Marche* (LREM) [Macrons parti, ö.a.] till *La France Insoumise* (LFI) och *Reconquête* [Återerövring, den rörelse extremhögerens Zemmour skapat, ö.a.]

Men ”dessa partier-rörelser har svårt att ersätta de klassiska partierna som verktyg på det lokala planet eller för att mobilisera medborgarna”, säger sociologen Raphaël Challier. Det viktiga för den typen av organisationer blir ”mer att stärka sin väljarmässiga bas än att basera sig på aktiva medlemmar”, skriver också statsvetaren Manuel Cervera-Marzal i boken *Le populisme de gauche* [Vänsterpopulismen].

Det långsiktiga arbetet offras och leder till den politiska söndervittring som är att konstatera i detta märkliga val och gör den pågående valkampanjen så svår att greppa. Till och med grupper som vanligen inte brukar låta sig nedslås, dvs aktivister ute i terrängen, känner sig orkeslösa. Utdelning av flygblad, affischering och dörrknackning sker tveksamt och försiktigt den här gången.

Raphaël Challier har gjort en undersökning av medlemmarna i socialistpartiet och *La France Insoumise* och konstaterar: ”I förhållande till valet 2017 är det i alla miljöer, välbärgade eller mindre bemedlade, politiskt engagerade eller inte, svårare att tala om presidentvalet, det känns som något som inte berör.”

De ständiga opinionsmätningarna är en del av förklaringen till den avvaktande hållningen bland många. ”Opinionsmätningarna har en tendens att bli självuppfyllande profetior. Om man ständigt får höra att ens kandidat knappt existerar har det inte samma effekt som om han eller hon sägs ligga bättre till”, säger Raphaël Challier.

David Cormand, ledamot i Europaparlamentet för De Gröna, framhåller också den brutalisering av debatten, ibland i rent fysisk form, som skett och som drabbar den som valt att aktivera sig politiskt. ”Denna brutalisering och de allmänna stämningarna har lett till att många tagit ett eller flera steg bakåt. De som tidigare varit oerhört aktiva är nu betydligt mer försiktiga och de som tidigare gick och röstade utan någon större övertygelse röstar inte alls längre. Det har lett till att det inte längre finns så många som är villiga att engagera sig i en valkampanj”, säger han.

Helt klart är att intrycket av en obefintlig valkampanj inte bara är någon subjektiv känsla. Det grundar sig på fullt tydliga inslag, som har sin förklaring i den senaste tidens händelser, men också på att demokratin sedan lång tid varit på väg att vittra sönder. Föga märkligt då att den sedvanliga dramatiken kring ett presidentval i år lyser med sin frånvaro.

Översättarens kommentar:

Artikeln ur *Mediapart* ger ju en nedslående bild av stämningarna i Frankrike. Och det går då förstås inte att låta bli att tänka på en annan artikel med lika nedslående innehåll. I slutet av mars 1968 skrev Pierre Viansson-Ponté, berömd journalist på *Le Monde*, en artikel som i varje fall skulle gå till de franska hävderna. Rubriken löd, *Quand La France s'ennuie ...* [ung. När Frankrike går omkring och har tråkigt]. Viansson-Ponté påpekade där att överallt i världen, USA, Latinamerika, Vietnam, Västtyskland, Tjeckoslovakien ... var folk i rörelse och protesterade mot krig, orättvisor och förtryck. Utom i Frankrike. Där tycktes inget hända. Tre veckor senare rådde fullt uppror bland studenter och arbetare ...

Le Monde

Ovissheten allt större inför presidentvalet i Frankrike

Abel Mestre

Le Monde 6/4 2022

En ny omgång opinionsmätningar för *Le Monde* av opinionsinstitutet Ipsos-Sterea, Cevipof och Fondation Jean-Jaurès pekar på allt fler osäkra faktorer inför första omgången av presidentvalet på söndag, den 10 april.

En mer än oviss horisont är vad som avtecknar sig några dagar före första omgången av det franska presidentvalet. Även om en andra och avgörande omgång mellan Emmanuel Macron och Marine Le Pen är vad det talats om i flera månader minskar avståndet mellan den sittande presidenten och extremhögerns kandidat hela tiden och då också i prognoserna inför en avgörande duell mellan de båda. Till vänster ligger Jean-Luc Mélenchon i bakhåll och kan mycket väl bli den stora överraskningen.

När slutet nalkas för denna märkliga valkampanj – där den politiska debatten hela tiden hamnat i bakgrunden, först på grund av pandemin och sedan på grund av kriget i Ukraina – är stämningen bland franska folket en blandning av något som potentiellt kan vara explosivt.

Intresset har varit lågt för ett val utan någon debatt mellan kandidaterna och än mindre där olika samhällsprojekt ställts mot varandra. Men enligt opinionsmätningarna säger sig 37 procent sympatisera med beteckningen ”ilskna och mycket upprörda” och 55 procent som ”missnöjda”.

Allt förefaller som om de stämningarna bara väntar på valdagen för att blomma upp för fullt. Det är det viktigaste som går att utläsa av den nionde genomgången av väljarsympatierna, som gjorts av Ipsos-Sopra Steria i samarbete med Centre de recherches politiques de Sciences Po (Cevipof) och Fondation Jean Jaurès åt *Le Monde*.

Det hela baseras på en mätning av 12 600 individer.

Emmanuel Macron tillmäts 26,5 procent av rösterna (med en felmarginal på 0,9 procentenheter) mot 21,5 procent för Marine Le Pen (samma felmarginal). Macron och Le Pen skulle därmed åter, som 2017, ställas mot varandra i den avgörande valomgången. Macron – som mycket sent tillkännagav sin kandidatur – har alltid sedan oktober 2021 haft ledningen. Men han noterar nu en tillbakagång i väljarstödet (-4 procentenheter på en månad), medan extremhögerns kandidat ökat med 7 procentenheter. Det står klart att Macrons valkampanj inte varit särskilt lyckad. Han har själv verkat frånvarande och kommit med föga populära förslag som att höja pensionsåldern till 65 år eller kräva motprestationer av dem som får socialbidrag. Marine Le Pen har däremot tagit väljare från Éric Zemmour [den andre kandidaten inom extremhögern] som tillmäts 10 procent, men även av Macron.

Extremhögern starkare än någonsin

Med sammanlagt 33 procent i väljarstöd är extremhögern (Marine Le Pen, Éric Zemmour och Nicolas Dupont-Aignan) helt klart den starkaste politiska grupperingen i landet. En sådan nivå inför första valomgången är utan tidigare motstycke och talar för att andra valomgången kommer att vara en mer öppen fråga än 2017.

Avståndet krymper i fall det blir en duell Macron-Le Pen. Kandidaten för *Rassemblement national* [Nationell samling, tidigare *Front national*, Nationella fronten] skulle få 46 procent (med en felmarginal på cirka 1,2 procentenheter). Dvs en uppgång med tre procentenheter jämfört med slutet av mars. Hon kan räkna med en utmärkt röstreserv i form av Éric Zemmours väljare. Och enligt opinionsmätningarna kan hon också räkna med att få 21 procent av Jean-Luc Mélenchons väljare och 25 procent av dem som stöder Valérie Pécresse, kandidat för *Les Républicains* (LR) [den klassiska högern].

Vad är det som händer? I höstas framstod Marine Le Pen som kraftigt försvagad till följd av uppgången för Zemmour, som kapat åt sig en del av hennes väljare. Men Marine Le Pen utnyttjade detta för att ge sin kampanj en annan identitet. Hon fokuserade på ekonomiska och sociala frågor och lät invandring, islam och otrygghet hamna i bakgrunden. Utan att för den skulle suddas ut något av sin radikalism i de frågorna.

En del av Zemmours mer extrema uttalanden (i synnerhet om islam) gav också Le Pen möjlighet att i motsats till honom framstå som återhållsam. Denna av-demonisering via ombud blev bara pricken över i på det som delar av vänstern ägnat sig åt sedan 2017.

I fem år har ett av vänsterns budskap varit att jämställa Macron och Le Pen, i synnerhet har detta varit fallet med Mélenchons *La France Insoumise*. Macron och Le Pen har utmålats som en ”duo”, två sidor osv samma mynt. Det har lett till att de också hamnat på samma nivå. Med den uppenbara risken att andra valomgången den 24 april kan förvandlas till ”en folkomröstning anti-Macron” och därmed göra Le Pen till alternativet till den avgående presidenten.

Jean-Luc Mélenchon i bakhåll

Vänstern kan dock fortfarande komma med en överraskning. Visserligen förefaller ledaren för ”*les insoumis*”, de okuvliga, nu vara klart på efterkälken med 16 procent av väljarsympatierna, dvs drygt 5 procentenheter efter Le Pen. Men dynamiken är stark runt honom och kan fortsätta om han drar fördel av mekaniken att vänsteranhängare röstar på den som har störst möjligheter att hävda sig.

Mélenchons valstrateger siktar nu klart på att få vilsna vänsterväljare, som tröttnat på de ständiga interna grälen på vänsterkanten, att samlas bakom honom. Mélenchon och hans kamrater räknar också med att dra nytta av eventuellt lågt valdeltagande och den stora rörligheten bland vänsterväljare. Således säger hälften av dem som tänker rösta på kommunistpartiets kandidat Fabien Roussel att de kan komma att ändra sig. Och samma gäller 58 procent av dem som tänkt rösta på De Grönas Yannick Jadot.

De ”gamla partierna” i riskzonen

Med bara 8,5 procents stöd av väljarna (felmarginalen kring 0,6 procentenheter) fortsätter fallet för Valérie Pécresse [den klassiska högerens kandidat]. Vilket kan innebära ett historiskt dåligt valresultat på söndag kväll för den höger som varit en av grundpelarna i fransk politik sedan Charles de Gaulles dagar.

Sedan december i fjol har Pécresse i själva verket tappat drygt 8 procentenheter. Hennes kampanj har aldrig riktigt lyft, förefallit dammig och hon har aldrig riktigt lyckats klargöra i vad hon skiljer sig från Emmanuel Macron och hon har också förefallit springa efter väljare på högerkanten som lockats av Eric Zemmour.

Men läget för henne skulle ändå kunna få en del i socialistpartiet att bli rent avundsjuka. Socialistpartiets kandidat Anne Hidalgo [Paris borgmästare] har legat stilla kring 2 procent, efter kommunistpartiets Fabien Roussel med 3,5 procent och rent av efter Jean Lassalle, den tidigare medlemmen av mittenpartiet MoDem, på 2,5 procent.

Detta sammanbrott för de båda partier som fram till 2017 brukade alternera vid makten tyder på att det politiska landskapet kommer att vara helt förändrat efter parlamentsvalet i juni. Hur kommer oppositionen att se ut om Macron blir omvald? Och om Le Pen blir president? Kommer socialistpartiet ens att kunna bilda en parlamentsgrupp? I synnerhet som alla förhandlingar mellan olika delar av vänstern lovar att bli komplicerade och många kommer att få svårt att sluta upp bakom Mélenchon, som under alla omständigheter blir svår att komma undan.

Osynliga Gröna

De var det stora hoppet för den vänster som har svårt för Mélenchon. Framför allt efter Europavalet 2019 då De Gröna kom trea med 13,5 procent av rösterna och kommunalvalet 2020 då de tog hem flera stora städer, bl a Lyon och Bordeaux.

Men Yannick Jadot har aldrig lyckats hävda sina frågor eller sig själv efter att i september i fjol ha utsetts till De Grönas presidentkandidat i partiets primärval. Och då är miljön ändå nummer tre på listan över vad fransmännen oroar sig mest för (efter köpkraften och kriget i Ukraina). Men klimatfrågan och den gröna omställningen har varit fullständigt frånvarande i kampanjen inför presidentvalet. Och i ett läge av stigande energipriser är heller inte motståndet mot kärnkraften något som precis lockar väljare.

Sympatierna för De Grönas kandidat har följaktligen stadigt minskat, från 9,5 procent i höstas till 6 procent nu. För Yannick Jadot handlar nu allt om att göra åtminstone lika bra ifrån sig som Noël Mamère 2002 (5,25 procent).

Historiskt lågt valdeltagande?

Allt pekar mot samma sak: ett rekordlångt valdeltagande den 10 april. Enligt vår mätning uppger sig 80 procent av de tillfrågade vara säkra, eller nästan säkra, på att rösta, dvs fem procentenheter lägre än för fem år sedan. Och redan vid presidentvalet 2012 var valdeltagandet bara 78,8 procent.

Skillnaderna är stora om man tittar på ålderskategorier: 60 procent i gruppen 18-24 år och 55 procent i gruppen 25-34 år säger sig vara säkra på att röst, medan det handlar om 77 procent i gruppen 60-69 år och över 80 procent bland dem över 70 år. Också bland arbetarna (60 procent), jordbrukare och fria yrken (59 procent) och lägre tjänstemän (61 procent) ser valdeltagandet ut att bli lågt. Men det är också i de grupperna som Marine Le Pen har sitt starkaste stöd. Ett lågt valdeltagande på söndag skulle därmed kunna missgynna extremhögerns kandidat.

Le Monde Diplomatique

Ett val avgjort på förhand

Serge Halimi¹

Le Monde Diplomatique april 2022

Även om en rad stora händelser inträffat de fem senaste åren, och den politik Frankrikes president Emmanuel Macron stått för inte präglats av någon större framgång, verkar det ändå högst sannolikt att han kommer att bli omvald vid presidentvalet den 10 och 24 april. Extremhögern är stark men splittrad, en stor del av de borgerligt sinnade och konservativa väljarna har sugits upp av Macron, flera tungviktare inom högern har redan anslutit sig till honom, och vänstern är för svag för att kunna vinna. De partier den består av har dessutom alltmer divergerande uppfattningar i så avgörande frågor som pensionsåldern, den ekonomiska politiken, kärnkraftens roll i energiomställningen, hur landets konstitution ska utvecklas, den europeiska federalismen, förhållandet till USA, kriget i Ukraina ... Den sortens sprickor lär knappast gå att reparera ens om Jean-Luc Mélenchon den 10 april skulle lyckas ta sig till den andra och avgörande valomgången (något som ingen annan kandidat inom denna politiska (ex-)familj kan göra anspråk på). Hur som helst gynnas Macron av kriget i Ukraina som fått allt att handla om presidentens diplomatiska insatser och inte om det rätt magra bokslutet över hans fem år vid makten.

Macron inledde sin mandatperiod med att avskaffa förmögenhetsskatten, sänka beskattningen av företagets vinster och gynna företagarna med en förändring av arbetslagstiftningen. Den revolt de ”gula västarna” stod för slogs ned osedvanligt våldsamt. Och Macron har nu avslutat sina fem år som president med att presentera vad han tänker göra om han blir omvald. De två främsta åtgärder han signalerat – att höja pensionsåldern från 62 till 65 år och tvinga dem som har tillgång till socialbidrag att arbeta mer än 15 timmar i veckan – tyder på en ny högerkurs. Den första svarar inte mot något som helst akut ekonomiskt behov och går längre än vad arbetsgivarna krävde i fjol (pension vid 64). Den andra åtgärden framställer Macron som grundad på ”rättvisebehov”, men som främst kommer att förse arbetsgivarna med billig eller gratis arbetskraft, vilket gör att de inte behöver höja lönerna och att det inte kommer att bli någon efterfrågan på de jobb som utbjuds. Och då inflationens återkomst inte kommer att åtföljas av någon satsning på lönerna kommer huvuddelen av befolkningen att få känna av en minskning av köpkraften och eftersom Macrons strategi går ut på att slå vakt om företagets marginaler när dessa hotas av minskad efterfrågan. De 40 största bolagen på Parisbörsen, de så kallade CAC 40, uppvisade redan ifjol historiskt höga vinstnivåer. Macrons nej till priskontroller

¹ Serge Halimi är chefredaktör för *Le Monde Diplomatique*

innebär också att konsumenterna inte kommer att kompenseras för höjda transportkostnader eller högre råvarupriser. Aktieutdelningen kanske kommer att drabbas något men den typen av tragedi kanske inte ingår bland regeringens främsta prioriteringar i nuläget.

En eventuell andra mandatperiod för Macron kommer också att bli besvärligare för de sämre bemedlade i och med att det då också kommer att handla om hans sista år vid makten. Utan att behöva bekymra sig om något återval, och med en parlamentarisk majoritet helt i hans händer, kommer Macrons liberala projekt – som han delvis fått skjuta på framtiden på grund av de ”gula västarna” och pandemin – inte att möta några andra hinder än de som kan komma utifrån, på det internationella planet.

Först och främst kriget i Ukraina. Ingen är för närvarande i stånd att fullt ut överblicka de katastrofer den ryska aggressionen kommer att föra med sig. För det ukrainska folket, offer för en armé som utger sig för att vilja befria dem, (3,5 miljoner har redan flytt och tusentals har blivit dödade). För det ryska folket som på samma gång är alltmer underkastad en regim som agerar alltmer brutalt mot oppositionella, drabbas av svåra militära förluster i Ukraina och västliga sanktioner med en lavin av förbud och bojkotter som urskillningslöst drabbar idrottare, konstnärer, kunder till Mastercard, abonnenter på Netflix och ... ryska restaurangägare utomlands. Om målet varit att försöka skilja ”härskaren i Kreml” från sitt folk är kollektiv bestraffning nog inte den bästa metoden.

Konsekvenserna av katastrofen i Ukraina stannar inte där. Den 14 mars larmade FN:s generalsekreterare Antonio Guterres det internationella samfundet om ”en möjlig orkan av hungersnöd och sammanbrott för den internationella livsmedelsförsörjningen”, eftersom de båda länder som nu befinner sig i krig med varandra svarar för en avsevärd del av kaloriförsörjningen på jorden. Situationen är lika dystert vad gäller klimatet både på grund av att den allmänna upprustning som pågår kommer att öka konsumtionen av energi och icke förnybart materiel (USA:s armé producerar ensam lika mycket växthusgas som Portugal eller Sverige) och på grund av att det internationella samarbete som krävs för en allmän minskning av konsumtionen av fossila bränslen kommer att bli mindre sannolikt i tider av krig.

Flyktingar, hungersnöd, klimat, för att inte tala om risken för upptrappning mot en kärnvapenkonflikt ... det finns mycket som kan underhålla melankolin i en värld som inte riktigt hunnit avsluta pandemin och som känner det som att mindre än någonsin i nutidshistorien finns anledning att skriva på någon in blanco-check om framtiden.

Att reflektera över bakgrunden till krisen i Ukraina tjänar inte bara till att förstå hur detta kunde ske, utan även – och framför allt – att fundera över hur den ska kunna lösas. Alla har alltid en tendens att i efterhand hitta svaren på vad man tidigare varnat för. En sak är dock säker: för ett halvår sedan, för tre månader sedan, hade ingen kunnat föreställa sig att den ryska armén skulle anfälla hela Ukraina. Inte heller Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj.

I varje konflikt där möjligheten finns av en upptrappning till kärnvapenkrig är makten också samlad i händerna på en man – det handlar sällan om en kvinna. ”Avskräckningen, det är jag. Det är statschefen som bestämmer”, löd François Mitterrands sammanfattning. Och när Robert Kennedy, bror till USA:s dåvarande president, senare blickade tillbaka på vad som hade kunnat hända under Kubakrisen i oktober 1962 konstaterade han: ”Av de fjorton personer som hade ansvaret [för USA:s agerande], samtliga med lång erfarenhet och betydande kunskaper, [...] var, enligt min uppfattning, med säkerhet sex av dem redo att låta planeten sprängas i luften.”

Vladimir Putin har styrt sitt land i 22 år (han var premiärminister mellan 2008 och 2012) och det är därför normalt att försöka förstå hans motiv i ett läge då han beordrat sina trupper att invadera Ukraina. Och eftersom han aldrig snålat med att uttala sig i ämnet är det ganska lätt.

Två versioner står då mot varandra. Enligt den första har den ryske presidenten reagerat på att Väst fortsatt att ignorera hans krav på säkerhet när Nato trots tidigare löften närmar sig hans gränser. Enligt den andra har Putins expansionism uppmuntrats av bristen på reaktioner på raden av tidigare aggressioner från hans sida och att denna passivitet banat väg för hans mål att återinföra den gamla ryska inflytandesfären. Defensiv logik i det ena fallet, törst efter revansch i det andra. De båda synsätten är inte alldeles oförenliga, men när det första, som ofta getts utrymme i våra spalter, framhävs det andra på neokonservativt håll och utmynnar i psykologiska spekulationer om diktatorers beteende. Och till de sedvanliga analogierna – Hitler, München, Churchill – så omhuldade av geopolitiska komedianter som Bernard-Henri Lévy. De användes redan i samband med det första Guldkriget (1991), i Kosovo (1999), i Afghanistan (2001) och Libyen (2011). Och till att gå till rätta med bristen på en bestämd militär reaktion på händelserna i Georgien, Syrien och Ukraina. Utgångspunkten är tillräckligt enkel för att vilken som helst journalist ska kunna använda den utan att alltför mycket tulla på sin talang: om man inte ingriper så fort någon av Västs fiender gör avsteg från den rätta vägen blir det liktydigt med att uppmuntra honom till en ny och allvarligare aggression. Det säger sig självt att den elementära rättsliga doktrin som lyder ”det börjar med en knappål ...” aldrig tillämpas på USA, eller Saudiarabien, eller Israel.

I fallet Ukraina skulle det således inte handla om att USA:s ökande närvaro vid Rysslands gränser kanske till någon del kunde förklara den aggression det landet gjort sig skyldigt till, utan snarare det faktum att Nato inte försett Kyiv med militära resurser för att avskräcka den mäktige grannen. Att hävda motsatsen skulle enligt den neokonservative tänkaren Bruno Tertrais rent av innebära ”ett Väst präglad av skuld känslor, besläktat med skuld känslor för kolonialismen”. I Washington anklagar för sin del republikaner uppfödda på Pentagons nappflaskor Joe Bidens administration, och Barack Obamas – där Biden var vice president – för att ha varit ”för timid, för långsam, för senfärdig”. Listan över deras misstag inkluderar både den brådstörtade avslutningen av insatsen i Afghanistan (efter 20 år där), oviljan att engagera sig mer i Syrien, en otillräcklig militär budget (768 miljarder dollar) och till och med ... ekologiska regleringar som försvagat det egna landets maktposition vad gäller olja och gas: ”Putin måste ha blivit häpen över att USA bara gjorde sig av med en sådan tillgång”, analyserade Karl Rove, en av arkitekterna bakom Irakkriget och så mycket större auktoritet att uttala sig om andra krig då han aldrig behövt oroa sig för att ställas inför rätta för de brott han varit med om att planera.

I varje fall skulle Västs fel inte ha bestått i att ha sagt ja till Natos utvidgning, utan av att ha gett Putin fritt fram i först Georgien, därefter i Syrien, därefter på Krim. Varför skulle han då ”hejda sig vid Ukrainas gränser?”, undrade Raphaël Glucksmann, ledamot av Europaparlamentet, där han hamnat med stöd av det franska socialistpartiet. Och han fortsätter att ge klara besked: ”Med kartor över de baltiska staterna i händerna funderar regimens experter redan på nästa invasion.” Givetvis vet Glucksmann inget alls om något sådant, men broderar ändå lugnt vidare med självsäkerheten hos den som vet hur man ska bli omtalad.

Hökarnas resonemang är i och för sig oavvisligt: de kan alltid göra gällande att ett nederlag skulle ha blivit till seger om man slagit till tidigare och hårdare. Och när bakslagen hopar sig skyller de inte på dem som deltagit, utan på dem som drabbats av ”Münchensyndromet” och kapitulerat redan på förhand. Invändningen att ryssarna inte tänker attackera Berlin, London eller Paris besvaras bara med: ni sa ju också att de inte tänkte bomba Kyiv. Den som inte vill framstå som en propagandist i Kremles tjänst kan därför inte hävda att Moskvas agerande inte liknar agerandet hos en rovlysten stat, som bara väntar på att bytet ska ge prov på svaghet för att sedan kunna sluka det.

För denna tragedi hade gått att undvika. De flesta experter medger att Bushs administration lekte med elden när man 2008 lät förespegla Kyiv medlemskap i Nato samtidigt som man var

på det klara med att man inte tänkte försvara Ukraina i händelse av en aggression. En attityd som leder till att man sluter leden bakom USA, inför hårdare sanktioner än planerat och får sin diplomatiska förmåga skamfilad under lång tid. En talesperson för Väst skulle nästan, vad Ryssland beträffar, kunna upprepa Mao Zedongs uttalande (1956) om den amerikanska imperialismen som en papperstiger och i nuläget förklara Ryssland lovligt villebråd. Men det vore att glömma vad dåtidens sovjetiska ledare replikerade på den kinesiske ledarens strategiska äventyrligheter: men papperstigern har kärnvapentänder. Detta innebar att man aldrig fick tränga in den så långt i ett hörn att upptrappning blev enda alternativet. I ett berömt anförande i juni 1963, mindre än ett år efter Kubakrisen, sade John F Kennedy: ”Samtidigt som kärnvapenmakterna har rätt att försvara sina avgörande intressen måste de undvika konfrontationer som tvingar motståndaren att välja mellan ett förödmjukande nederlag och kärnvapenkrig.”

Vladimir Putin har just uppfyllt de neokonservativas alla drömmar

Ukraina kommer inte att återfå Krim, inte heller Donbass och man kommer heller inte att få bli medlem av Nato. Och Ryssland kommer inte att avstå från sina territoriella erövringar utan att åtminstone en del av de sanktioner hävs som man drabbats av. Den sortens eftergifter kan tyckas enorma, orättvisa för offren i Ukraina, men det skulle bara handla om en återgång till det läge som rådde före invasionen, ge Putin en utväg och möjlighet att kamouflera sitt strategiska bakslag. Ukrainas president Zelenskyj förefaller inne på det mot internationella garantier för landets säkerhet och godkännande från berörda befolkningar. Tills vidare uppmanar han dock sitt folk att fortsätta att göra motstånd.

”Europa kan inte tala om säkerhet för egen del utan att kunna tala med Ryssland, om man inte samarbetar med Ryssland. För det handlar om vår historia och vår geografi” har Frankrikes president Macron sagt. USA gör en helt annan analys och där behöver ingen oro sig för att ha ett stort och förödmjukat och hämndlyst land som granne. Den aktuella krisen kan rent av vara en god nyhet för Washington. Putin, som framställts som en lysande strateg, har just uppfyllt alla drömmar hos de neokonservativa: Den Gamla Kontinenten sammansvetsad bakom USA, i färd med att satsa mer pengar på försvaret (och givetvis köpa mer vapen av USA) och i färd med att befria sig från sitt beroende av rysk gas för att i stället vända sig till Texas och Appalacherna. För att inte tala om att det alltid är lättare att spela hjälte när man förfogar över världens starkaste armé och när konflikten inte utspelar sig vid de egna gränserna, utan på andra sidan Atlanten.

Fortsatta inskränkningar av de medborgerliga rättigheterna i Frankrike

Det är knappast förvånande att en så allvarlig internationell kris fullkomligt vänt upp och ner på det franska presidentvalet. Socialistpartiet och De Gröna, invaggade i en sömning valkampanj och nedslående opinionsmätningar som utlovar ett ytterst dåligt valresultat, har försökt använda sig av frågan för att minska avståndet till Jean-Luc Mélenchon. Även om kandidaten för La France Insoumise (LFI) var snabb med att markera sitt avståndstagande från Putins invasion och gick så långt som att tillägna sitt stora möte i Paris den 20 mars ”det ukrainska folkets motstånd mot den ryska invasionen och de modiga ryssar som kämpar mot kriget och mot diktaturen”, har hans fientliga inställning till Nato – helt legitim för övrigt – bedömts som en vilja att försvaga demokratierna och göra Frankrike, med den formulering Anne Hidalgo, socialistpartiets presidentkandidat, använde sig av, ”till vasall åt Kina och Ryssland”. Socialistpartiets kandidat tvekade heller inte att beteckna Mélenchon som ”agent” och som någon som ”tjänat Putins intressen mer än Frankrikes i sina försök att förminska vad den ryska regimen planerade att göra mot Europa och vår demokratiska modell”. De Grönas kandidat Yannick Jadot var även han i högform och hävdade att LFI ansåg att ”Ukraina måste bort och ingå i Ryssland”. Hur kan man då föreställa sig att dessa grupperingar om några

månader skulle kunna agera gemensamt mot regeringens planer på att demolera den sociala tryggheten eller avstå platser åt varandra i samband med det parlamentsval, som följer efter presidentvalet, om kriget i Ukraina fortsätter att dominera den politiska agendan? En samordning mellan högern och extremhögern kan däremot vara lättare att uppnå genom att den förra till stor del anammat den senares syn på säkerhetsfrågor och främlingsfientlighet medan extremhögern i sin tur närmat sig den klassiska högerns nyliberala idéer på det ekonomiska området.

Ett sådant perspektiv inger stor oro för tillståndet för fri- och rättigheter. Under Macrons fem år som president har oron för att utsättas för våld, terrorism, att smittas av Covid och rädslan för krig gynnat en antidemokratisk ”chockstrategi” och gjort att presidenten kunnat styra med rädslan som vapen. Krisen runt Covid-19 har normaliserat sociala kontrollåtgärder i form av kamp mot sjukdomen till den grad att ombudsmannen för mänskliga fri- och rättigheter i juli i fjol uttryckte sin oro för att ”privatpersoner [skulle kunna] få i uppdrag att kontrollera hälsotillståndet hos enskilda, och därmed deras identitet. Det kommer så småningom att leda till att en del av befolkningen kontrollerar den andra”. Åtgärden hävdades visserligen men den foglighet den möttes med tyder på att sådana innovationer har framtiden för sig. För alla intrång sker i fri- och rättigheter möjliggörs nu av nya teknologiska hjälpmedel och tenderar att bli kvar för gott. Att tala om sitt civilstånd för vem som helst, vara tvungen att ange födelsedatum för att kunna ta tåget, numret på sitt bankkort för att få rösta i ett primärval – allt detta är saker som blivit vanliga under den mest icke liberala presidenten sedan de Gaulles dagar. Och fram till kriget i Ukraina dominerades den politiska debatten av frågor som invandring och otrygghet, frågor som också förstörades av andra kandidater än dem som tillhör extremhögern.

Att sätta in gendarmeriets pansarfordon mot fredliga demonstranter, upplösa solidaritetsorganisationer med Palestina, som skedde i Toulouse, genast åtföljt av ett liknande agerande mot en antifascistisk grupp i Lyon, polisens och rättsapparatusens förföljelser av de ”gula västarna”, en tillvaro som alltmer präglas av undantagstillstånd: händelser som tyder på att fri- och rättigheter måste försvaras även i Frankrike. Men när mycket tyder på att scenariot från förra presidentvalet är på väg att upprepas – en andra och avgörande valomgång mellan Emmanuel Macron och Marine Le Pen från *Rassemblement National* – verkar det inte som om Frankrike tänker slå in på den vägen.